

להתזדנע ולהגלות מהמדי התורה בכל דף בשי"ס

שבת דף יד

בענין גזירת טומאה בנוגע בכתבי הקודש

בשבת דף י"ד. וספר מאי טעמא גזרו ביה רבנן טומאה, אמר רב משרשיא שבתחלה היו מצניעין את אוכלין דתרומה אצל ספר תורה, ואמרו האי קדש והאי קדש, כיון דקחזו דקאתו לידי פסירא, גזרו ביה רבנן טומאה וכו'. והידים, מפני שהידים עסקניות הן. תנא, אף ידים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה, משום דרכי פרנך, דאמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום, ערום סלקא דעתך, אלא אמר רבי זירא ערום בלא מצות, בלא מצות סלקא דעתך אלא אימא ערום בלא אותה מצוה.

- א -

שאר כתבי הקודש אם יש בהם איסור נגיעה ערום

ואם כן אינו נכון ליגע במזוזה בידים אם המזוזה אינה בתוך כסוי, ולא עוד אלא שלפעמים נוגעים בידים מטונפות. וכתב עוד, דכיון שדבר זה שראוי להניח ידו על המזוזה אין לו מקור בשי"ס כי אם בשו"ע י"ד סי' רפ"ה ברמ"א, פשיטא שאין לעשות כן אם יש בו חשש איסור שמקורו בהש"ס, ולכן אם רצונו להניח ידו על המזוזה טוב להוריד מלבושו אשר על אצילי ידיו, ובדרך זה יניח ידו על המזוזה בלי לנגוע.

אמנם בדרכי משה שם כתב דבשאר כתבי הקודש אין נזהרין כלל מליגע ערום, וכתב, לא ראיתי מימי מי שחשש לזה בשאר ספרים, ע"כ.

ובשו"ת רעק"א שם מביא דברי התוס' בחגיגה דף כ"ד: (ד"ה דתנו) שמבואר בדבריהם דמה ששינונו במתני' ידיים דכל כתבי הקודש מטמאין את הידים אין לו ענין למה שאומר רבי פרנך דאסור ליגע ספר תורה כשהוא ערום, אלא שהם שני ענינים נפרדים, דדברי רבי פרנך הם דוקא בספר תורה ולא בשאר כתבי הקודש, ומה ששינונו דכל כתבי הקודש מטמאין הידים היינו רק לגבי טומאת קודש, ומשום דכל הפוסל את התרומה מטמא הידים להיות שניות, וכן דעת הר"ש שם בידים, וזה דלא כדברי התוס' שלפנינו שכתבו שאסור ליגע בכל כתבי הקודש ערום.

ובשו"ת נודע ביהודה מהדו"ק או"ח סי' ז' (ד"ה בדיק) מבאר הסוגיא לפי דעת הרמב"ם בפ"ט מהלכות אבות הטומאה הלכה ה', והעלה דהרמב"ם סובר דמה שאמר רבי פרנך דאסור ליגע ספר תורה כשהוא ערום זהו דוקא בספר תורה ולא בשאר כתבי הקודש, אבל שאר כתבי הקודש אע"ג שהם מטמאים את הידים, אין בהם האיסור ליגע בהם ערום, יעו"ש. א

איסור נגיעה וטומאת ידים אם תלויים זה בזה / הנחת היד על המזוזה כשאין לה כיסוי

- תוספות, ב"י, רמ"א, רעק"א, נודע ביהודה -

א. בתוס' (ד"ה האוחז) כתבו דמה שאומר רבי פרנך דהאוחז ספר תורה ערום נקבר ערום, קצת משמע דאין זה דוקא בספר תורה, אלא הוא הדין בכל כתבי הקודש, שהרי במסכת ידים (פ"ג משנה ה') תנן דכל כתבי הקדש מטמאין את הידים, עכ"ד.

והנה בב"י או"ח ריש סי' קמ"ז כתב כן בשם האגודה דלאו דוקא ס"ת אסור ליגע ערום, אלא הוא הדין בכל כתבי הקודש. וכתב בדרכי משה שם שכן הוא בתוס' בפרק קמא דשבת, וכוונתו לדברי התוס' שלפנינו. וברמ"א שם סעיף א' כתב דטוב להחמיר בזה [ועיין עוד להלן].

ובשו"ת רבי עקיבא איגר מהדו"ק סי' נ"ח מבאר בדברי התוס' שהם סוברים דמה ששינונו במתני' במס' ידים שכל כתבי הקודש מטמאין את הידים, הטעם שגזרו בהם טומאה הוא מחמת דברי רבי פרנך שאסור ליגע בידו ערום, ולכן גזרו טומאה למי שנוגע בהם, וממילא מוכח דכל כתבי הקודש אסור ליגע בהם ערום, שהרי מטעם זה הוא שגזרו חכמים על כל כתבי הקודש שמטמאים את הידים כדי שלא יבא ליגע בהם ערום. וכתב שכן מוכח מדברי הרמב"ם בפרק ט' מהל' אבות הטומאה הלכה ה'.

ועל פי זה כתב בשו"ת רעק"א שם דלא נכון מה שיש אנשים שנוהגים שבצאתם מפתח ביתם מניחין ידם על המזוזה, ואינם מחלקים אם המזוזה מונחת בתוך תיק או לא, כי לפי דברי התוס' הנ"ל הרי בכל כתבי הקודש אסור ליגע ערום, ופשיטא דגם מזוזה בכלל כתבי הקודש,

השלמות והוספות

משני טעמים נפרדים, כי הטעם שהספר פוסל את התרומה הוא משום חשש הפסד תרומה, מפני שהיו מצניעין מאכלי תרומה אצל ספר תורה, והיה נגרם הפסד לספרים ע"י עכברים, ולכן גזרו שהספר פוסל את התרומה, כדי שלא יניחו תרומה אצל ספרים. והטעם שהידים שנוגעות בספר פוסלות את התרומה, הוא כדי שלא יבא

בירור הסוגיא לפי דעת הרמב"ם

- שו"ת נודע ביהודה -

א וביתר ביאור, הנה בפשטות דברי הגמרא שלפנינו יראה שהגזירה שגזרו שהספר פוסל את התרומה, והגזירה שגזרו שהידים שנוגעות בספר פוסלות את התרומה, הם

דהמנהג שאין נזהרים כלל ליקח המגילה בלא מטפחת, וכתב הטעם דזהו משום דכיון דנקראת אגרת רשאי ליגע בה ערום, ואף על גב שמטמאת הידים ניטלת ערומה, כמו תפילין. וכתב בשם שו"ת שבות יעקב סי' י"א דלכן דוקא בספר תורה עושין שני עמודים לאחוז בה ולא במגילת אסתר ובשאר כתבי הקודש. והוא מסיק דהעולם אין נזהרים ליטול סתם ידים קודם ניטלת המגילה בידם, אכן כתב דטוב להחמיר כמו שכתב בא"ר.

ולענין תפילין, בשו"ת רעק"א סי' נ"ח כתב דמה שבתפילין אין נזהרין לאחזם ערום הוא משום דמצותו בכך ואי אפשר בענין אחר.

ובדין זה, כתב בפרי מגדים סי' קמ"ז מ"ז ססק"א (ד"ה ודע) דמה שאסור לאחוז ספר תורה ערום הוא דוקא בשאין צורך לזה, דאז אסור ליגע בו יד, אבל כשיש צורך לנגוע בו לתיקון הספר תורה, לתפור קצת או לדבק בדבק מטלית וכדומה, כיון דלא אפשר מותר, כי כן מציינו בעירובין דף ק"ה. דאע"ג שאינן נכנסין להיכל אלא כהנים בשעת עבודה, מכל מקום הכל נכנסין להיכל כדי לבנות ולתקן.

- ב -

אם מועיל נטילת ידים שיהא רשאי לנגוע ערום

או"ח סי' ז' העלה כן בדעת הרמב"ם.

והטעם שמועיל נטילת ידים שיהא רשאי ליגע בספר תורה ערום הוא על פי המבואר בחי' הרמב"ן שמה שאסור לאחוז ספר תורה ערום הוא משום שהידיים עסקניות הן ושמה הן מסואבות, וגנאי לס"ת ליגע בו בידיים מסואבות. והיינו דמאותו הטעם שגזרו על כל סתם ידים שהם טמאות משום שהידיים עסקניות הם, ותקנו נטילה לאכילת תרומה, וגם

מגילת אסתר אם מותר ליגע ערום / תפילין / נגיעה לצורך תיקון ספר תורה

- מג"א, א"ה, פנים מאירות, שערי תשובה, רעק"א, פמ"ג -

ב. ולענין מגילת אסתר, במג"א סי' קמ"ז סק"א כתב דאע"ג דבמגילה דף ז'. אמר שמואל דמגילת אסתר אינה מטמאה את הידים כשאר כתבי הקודש, אכן הרמב"ם לא הביא את זה, ומשמע שאינו סובר כן. ולכן כתב המג"א דצריך ליזהר שלא ליגע בה ערום, כמו בשאר כתבי הקודש. ובספר האשכול דיני ספר תורה (את י"ב) משמע ג"כ שאסור ליגע ערום מגילת אסתר.

אמנם בא"ר שם כתב דמה שכתב הרמ"א דלא נהגו להחמיר בכתבי הקודש כוונתו למגילת אסתר. ומתבאר מתוך דבריו דאמנם טוב להחמיר שלא ליגע בלא נטילת ידים, כמסקנת הרמ"א.

אכן בשו"ת פנים מאירות ח"א סי' ע"ו מוכיח מדברי הגמ' בסנהדרין דף ק'. דאי' כי מטו מגילת אסתר אמרי הא לא בעי מטפחת, ומוכח משם דמותר ליגע מגילת אסתר ערום. ובשערי תשובה סי' תרצ"א סק"ד כתב

האיסור לנגוע בספר ערום הוא משום שידיים עסקניות / אם תקנו על זה תקנת נטילת ידים / הבדל בין ספר תורה ובין שאר כתבי הקודש

- מרדכי, תוס', רמב"ן, דרכי משה, פרי מגדים -

ג. במרדכי סוף מס' מגילה כתב בשם ראבי"א דמה שאמרו שכל האוחז בספר תורה ערום נקבר ערום הני מילי בידיים סתם, אבל אם נטל ידיו ולא הסיח דעתו אין להקפיד בזה, ע"כ. ובשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת

השלמות והוספות

הגזירה שהספר פוסל את התרומה מפני הפסד הספרים. [וכבר הקשה קושיא זו בשו"ת שב יעקב סי' י"א. ובח' חתם סופר בסוגיין דן בדבריו יעו"ש. ובשו"ת רעק"א סי' נ"ח מתקשה ג"כ בדברי הרמב"ם שהשמיט דברי הגמ', והניח בצ"ע].

וכתב בשו"ת נוב"י שם דמה שהרמב"ם לא הביא דברי רבי פרנך וכתב שהוא גזירה משום תרומה הנוגע בספר, הוא משום שסובר דאיסור נגיעה ערום הוא רק בספר תורה ולא בשאר כתבי הקודש, ולכן נהי שראו חכמים לגזור טומאה על ידים הנוגע בספר תורה כדי שלא יגע ערום, מכל מקום מטעם זה בלבד היו גוזרין רק על ספר תורה בלבד ולא על שאר כתבי הקודש, אמנם לא רצו חכמים לגזור טומאה על ידים הנוגעות בספר תורה בלבד, כי חששו שאם בנוגע בידיים בספר יעשו חילוק והבדל בין ספר תורה ובין שאר כתבי הקודש, יבואו לטעות לחלק כן גם לענין טומאה בתרומה עצמה הנוגעת בספר, ויאמרו שדוקא ספר תורה פוסל את התרומה, אבל שאר כתבי הקודש אין פוסלין את התרומה, לכן אמרו שכל כתבי הקודש פוסלין את הידים, וזה היה כדי שתתקיים הגזירה שגזרו שכל כתבי הקודש פוסלין את התרומה.

ונמצא, דאע"ג שלולי דברי רבי פרנך לא היו גוזרין כלל טומאה על ידים הנוגעות בספר, אמנם עכשיו שגזרו טומאה על ידים שנוגעות בספר תורה משום רבי פרנך, שוב הוסיפו עוד וגזרו טומאה גם על שאר כתבי הקודש אע"ג שאין איסור לנגוע בהם ערום, והוא כדי שתתקיים מה שגזרו טומאה בתרומה הנוגעות בספר.

ומזה מוכיח הנוב"י שהרמב"ם סובר שבשאר כתבי הקודש אין איסור ליגע בהם, דאל"כ היה הרמב"ם כותב טעמא דרבי פרנך שיהיה טעם זה מספיק לכל כתבי הקודש, ומדשהמיט דברי הגמ' וכתב דכתבי הקודש מטמאין את הידים משום גזירה דספר הפוסל את התרומה, מוכח מזה דבשאר כתבי הקודש אין איסור בנגיעתן.

לנגוע בספר כשהוא ערום, וכדברי רבי פרנך שהאוחז בספר תורה ערום נקבר ערום. ונמצא שהם שתי תקנות נפרדות.

וזה שכתבו התוס' דמשמע שכל כתבי הקודש אסור לנגוע ערום, שהרי גזרו טומאת ידים בנוגע בכל כתבי הקודש, וכיון שטעם טומאת ידים בנוגע בכתבי הקודש הוא כדי שלא יגע בהם ערום, מוכח דבכל כתבי הקודש אסור ליגע בהם ערום.

אמנם הרמב"ם בפ"ט מהלכות אבות הטומאה הלכה ה' כשמביא הלכות אלו השמיט לגמרי דברי רבי פרנך שאסור לנגוע בספר תורה ערום, אלא הרמב"ם שם כתב שבראשונה היו מניחין ככרות של תרומה בצד הספרים, ואומרים זה קודש וזה קודש, ובאין העכברים וקורעין את הספרים, לפיכך גזרו שכל תרומה שתגע באחד מכתבי הקודש נטמאת וכו'. ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו טהורות, ונגע באחד מכתבי הקודש, נעשו ידיו שניות ומטמאין את התרומה ואת המשקין.

והרמב"ם בפירוש המשנה בפ"ג דידיים משנה ג' כתב ביתר ביאור, שמתחילה גזרו שהספר פוסל את התרומה בנגיעה, והטעם הוא מפני שהיו מצניעין תרומה אצל הספרים והיו נפסדין ע"י עכברים, ועוד רצו חכמים להעמיד ולקיים גזירה זו, לכן הוסיפו וגזרו עוד שלא רק שהספר עצמו פוסל התרומה בנגיעה, אלא שהספר פוסל את הידים הנוגעות בו, והן פוסלות את התרומה, ע"כ. ומבואר בדבריו שם דמה שגזרו שכתבי הקודש פוסלות את הידים הנוגעות בהם אינו כדי שלא יעבור על האיסור לנגוע ספר תורה ערום, אלא דזה כהוספה וחזוק על הגזירה שגזרו שהספר עצמו מטמא את הידים, שגזירה זו היתה מפני חשש הפסד התרומה.

ולכאורה דברי הרמב"ם תמוהים, שהרי מדברי הגמ' מתבאר שהטעם שהספר פוסל את הידים הוא משום שלא יבא לנגוע הספר ערום, ולא משום כדי שתתקיים

אמרו). אכן יש לציין שגם הריטב"א שם לא כתב בפירוש כן לענין איסור נגיעה אלא לענין שמטמא את הידים אע"ג שידי רחוצות, אלא דהביה"ל הוציא מזה גם לענין איסור נגיעה.

ועל מה שכתב הב"י שעל זה סומכים האשכנזים וכו', כתב בדרכי משה שם סק"ב, ואני מבני בניהם, ולא ראיתי מנהג זה ביניהם, אלא אדרבה נזהרים בו שלא ליגע בספר תורה ערום.

והנה בדרכי משה שם, מיד אחרי זה כתב, אבל בשאר כתבי הקודש אין נזהרין כלל, ולא ראיתי מימי מי שחשש לזה בשאר ספרים, ע"כ.

ובפרי מגדים סי' קמ"ז בא"א (ד"ה כתב) מעיר על דברי הדרכ"מ במה שמיד אחרי שכתב דנזהרים שלא ליגע בספר תורה ערום אפילו אחרי נטילת ידים, מיד אחרי זה כתב דבשאר כתבי הקודש אין נזהרין כלל, ולכאורה לא שייך דבר זה לדבריו הקודמים. וכתב הפמ"ג שכוונת הדרכ"מ להכריע בזה, דלענין אם מועיל נטילה יש הבדל בין ספר תורה ובין שאר כתבי הקודש, דבספר תורה שקדושתה חמורה לא מהני נטילה, אבל בשאר כתבי הקודש מהני נטילה.

ובשו"ע סי' קמ"ז סעיף א' אחרי שכתב המחבר שאסור לאחוז ס"ת ערום בלא מטפחת, כתב הרמ"א דיש אומרים שהוא הדין שאר כתבי קודש. וכתב שלא נהגו כן, וטוב להחמיר אם לא נטל ידיו, ובספר תורה אפ"י אם נטל ידיו אסור. ומבואר בדבריו הכרעה זו דבכתבי הקודש אין להתיר נגיעה ערום אלא על ידי נטילת ידים לפני הנגיעה, אבל בספר תורה אין להתיר אפילו אם נטל ידיו. [א]

- ג -

נגיעה ערום בעמודי ספר תורה

[ובב"ח שם כתב שהמדקדקים אוחזין בעמודי הס"ת בכנף הטלית בין בשעה שקורין, בין בשעה שמגביהין הס"ת].

אמנם בט"ז סי' קמ"ז סק"א חולק בזה, וכתב דהאיסור לאחוז ספר תורה ערום הוא דוקא בנוגע ביריעות הספר, ואין שום איסור לאחוז בעמודי הספר תורה כפי הנהוג, כי העמודים הם רק תשמישי ספר תורה.

ובט"ז מסתייע לזה מדברי רש"י במגילה דף ל"ב. (ד"ה ערום) שעל מה שאמר רבי פרנץ שאין לאחוז ספר תורה ערום, כתב, ספר תורה ערום בלא מטפחת 'סביב' ספר תורה, ע"כ, ומדהוסיף רש"י מילת 'סביב' מוכח שכוונתו לומר שאין להקפיד אלא על יריעות הספר תורה, כי הדרך הוא להיות במטפחת סביב, אבל עמודי הס"ת רשאי לאחוז בלי מטפחת. ועוד כתב, שהרי בשו"ע סי' קל"ט סעיף י"א כתב שצריך לאחוז בספר תורה בשעת הברכה ובשעת קריאת התורה, ולא הזהירו שיקח איזו מטפחת על ידו כדי שלא יגע בעמודים.

אמנם בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' קל"ו מכריע בזה וסובר דבשעה שהספר תורה הוא בתוך המטפחת, אז מותר ליגע בעמודים בלא מטפחת,

בחולין אטו תרומה, מטעם זה עצמו אסור ליגע בספר תורה כשהוא ערום, ולכן סובר המרדכי שאחרי נטילת ידיו רשאי ליגע בספר ערום, כשם שמועיל נטילת ידים לתרומה ולחולין.

והב"י ריש סי' קמ"ז מביא דברי המרדכי, והוא מוסיף דאפשר שעל זה סומכים האשכנזים שאוחזים הספר תורה ערום בשעה שמגביהים אותו להראות הכתב לעם.

אכן בב"י שם מביא בשם האגודה שחולק על זה, וסובר דאפילו סמוך לנטילה אסור ליגע בספר תורה ערום. ובתוס' (ד"ה כיון) מבואר דהנוגע בספר מיד אחר שנטל ידיו ולא הסיח דעתו, ידיו טמאות משום שהם ידים הבאים מחמת ספר, וכן כתבו בסוף דבריהם דגזירו גזירה זו אפילו בנוגע סמוך לנטילה, שלא חילקו בדבר. ומעתה לפי דעת התוס' הנ"ל שטומאת ידים בנוגע בספר הוא משום שאסור ליגע ערום, משמע שסוברים שאסור ליגע ערום אפילו אחרי נטילת ידים, דלכן מטמא את הידים אפילו בנגע מיד אחר נטילה.

ובחי' הרמב"ן והרשב"א מבואר ג"כ דטומאת ידים הבאה מחמת ספר הוא גם בידיים משומרות, אלא שלא כתבו בפירוש אם אסור לנגוע ערום בידיים משומרות. אכן בחי' חתם סופר מפרש בדבריהם שאסור לנגוע ספר ערום אפילו אחרי נטילה, משום דאע"ג שהטעם שאסור לנגוע ספר תורה ערום הוא משום שידיים עסקניות הם, מכל מקום על זה לא תקנו תקנת נטילת ידים שיהא רשאי לנגוע ערום על ידי נטילת ידים. ובביאור הלכה סי' קמ"ז (ד"ה טוב) כתב כן בשם הריטב"א במגילה דף ז'. (ד"ה

אם יש להוכיח איסור נגיעה ערום ממה שמטמא את הידים / הכרעה דכשהס"ת ערום אסור ליגע אפילו בעמודי הספר, לא כן כשהספר כרוך במטפחת / הגבהת הספר ואחירתו בשעת הברכה והקריאה

- ב"י, מג"א, טו"ז, מהרי"ט, פמ"ג, נוב"י -

ד. בב"י סי' קמ"ז מבואר דהאיסור ליגע בספר תורה בלא מטפחת אינו דוקא ביריעות הספר תורה, אלא אפילו העמודים של הס"ת אסור לאחוזם בלא מטפחת, כי הב"י שם מצדד שההיתר לאחוז הספר תורה בלא מטפחת בשעת הגבהתה כשמראין לקהל הוא משום שנטל ידיו תחילה, הרי שלולי היתר זה אסור לאחוז ערום גם בעמודי הספר, שהרי בשעת הגבהה אוחז רק בעמודי הספר.

ובמג"א ריש סי' קמ"ז מביא כן בשם הב"ח דאפי' בעמודים אסור לאחוז כי אם על ידי מטפחת. והוא מוכיח כן מדברי הרמב"ם בפ"ט מהל' אבות הטומאה הלכה ט' דכל דבר שהוא מחובר לספר מטמא את הידים כמו הספר עצמו, והרי בסוגיין מבואר דהטעם שמטמאות הידים הוא כדי שלא יאחוז אותם ערום, ואם כן מוכח דכל דבר שמחובר לספר תורה אסור לאחוז אותם ערום, ואם כן אסור לאחוז ערום אפי' בעמודים.

השלמות והוספות

שאין ליגע בו ערום אפילו אחרי נטילת ידיו.

אכן יש להעיר, כי מדברי הפמ"ג האלו נמצא שהבדל זה שנטילת ידים מועיל בכתבי הקודש ואינו מועיל בספר תורה אינו בגדר הכרעה למעשה כעין פשרה

[א] והנה בפמ"ג שם כתב דבהכרעה זו מתיישב מה שהוקשה להתוס' הנ"ל דלמה אמר רבי פרנץ דהאחוז בספר תורה ערום נקבר ערום, הרי במתני' דידים אי' דכל כתבי הקודש מטמאין את הידים, הרי דכל כתבי הקודש אסור ליגע בהם. וכתב הפמ"ג דלכן אמר רבי פרנץ דינו לענין ספר תורה, משום דספר תורה חמור יותר

שהבאנו כבר לעיל בשמו]. ומעתה, אין להוכיח שאסור ליגע בעמודי הספר ממה שכתב דדבר המחובר לספר מטמא את הידים, כי מה שמטמא את הידים זהו מצד דין כל כתבי הקודש שמטמאין את הידים, אמנם האיסור ליגע ערום שאינו אלא בספר תורה בלבד, אינו אלא ביריעות הספר בלבד, ולא בעמודי הספר, ואין להוכיח איסור נגיעה ערום בעמודי ספר תורה ממה שבכל כתבי הקודש דבר המחובר מטמא את הידים.

ובנוב"י שם סי' ח' נשאל אם רשאי להפסיק בטלית כשאוחז בעמודי ס"ת, וכתב על זה, אני אומר הרשות בידי, רק את צנועים חכמה, שלא ירגישו בזה הרבה בני אדם, ויחשב כרמות רוחא להחמיר במה שרוב העולם מקילים ומותר על פי הדין. אמנם כתב שאם עושה כן אין בזה משום לא תתגודדו, כי הרואה יאמר אולי נגע במקום המטונף, ואינו סומך עצמו על מידי דמנקי לאחוז בעמודי ס"ת, ושאר העם האוחזים בעמודי הספר לא נגעו במקום המטונף, וסומכים על נטילת שחרית. [ה]

אבל בשעה שהספר תורה ערום אז אפילו בעמודים אסור ליגע, וזהו מחמת גזירה כדי שלא יבוא ליגע בס"ת עצמה. [ג]

ובפרי מגדים שם מ"ז סק"א מביא הכרעת המהרי"ט, ומסיק דלפי זה צריך לומר דמה שנוהגין שמגביהין הספר תורה בלא מטפחת, הוא על פי דברי המרדכי הנ"ל שסומכין על מה שנוטל ידיו לפני שנוגע בספר, ומה שאוחזין עמוד הספר בשעת הברכה, כתב שם דאה"נ שמכסים את הספר במטפחת בשעת הברכה, ואז מותר ליגע בעמודים בלא מטפחת. [ד]

אמנם בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ק או"ח סי' ז' העלה דמותר לנגוע בעמודי הספר תורה. ומה שמוכיח המג"א דאסור ליגע בעמודי הספר תורה ממה שכתב הרמב"ם דדבר המחובר לספר מטמא את הידים כמו הספר עצמו, הנוב"י מדחה רא"י זו על פי מה שמבאר דהרמב"ם סובר דשאר כתבי הקודש נהי שהם מטמאים את הידים אמנם אין איסור ליגע בהם ערום, כי האיסור ליגע ערום אמור דוקא בספר תורה בלבד, [כמו

השלמות והוספות

אמנם צ"ע, שהרי המג"א הוציא דין זה מדברי הרמב"ם שכתב לענין כל כתבי הקודש שדבר המחובר להם מטמא את הידים, ומזה הוציא המג"א דאסור לאחוז ערום בעמודי הספר, הרי דאין לחלק בזה בין ספר תורה לכתבי הקודש, וצ"ע.

נגע בכתבי הקודש באמצע הסעודה אם צריך לחזור וליטול ידיו

- ח"י אדם, נחל אשכול, ביאור הלכה -

[ה] בחיי אדם כלל מ' סעיף כ' כתב שהנוגע באמצע הסעודה בספר תורה או בתפלין או ברצועות או במגילה מן המגילות הנכתבים על הקלף כדין, צריך לחזור וליטול ידיו, שהרי כל אלו מטמאין את הידים. אמנם כתב דכיון שדין זה אינו מובא בפוסקים, לכן יטול ידיו ולא יברך.

אמנם בנחל אשכול דיני ספר תורה (סי' י"ב אות י"ז) כתב דמדברי רב האי גאון המובא באשכול שם מוכח דלא כדברי החיי אדם, כי רב האי גאון כתב על דיני כתבי הקודש שמטמאין את הידים שאין דינים אלו נוגעין בזמן הזה. ולדברי החיי אדם הרי נוגעין גם בזמן הזה לגבי נוגע בהם באמצע הסעודה.

וגם מצד הסברא כתב דלא כדבריו, כי מה שגזרו טומאה בנוגע בכתבי הקודש אין לו ענין לנטילת ידים דחולין, כי מה שאמרו חכמים ליטול ידיו לחולין הוא משום דכיון דלאכילת תרומה צריך ליטול ידיו משום דסתם ידים עסקניות הן וצריך ליטול ידיו לתרומה מכל דבר מאוס, ולכן מחמת סרך תרומה, אמרו כן גם לענין חולין באכילת פת. אבל מה שאמרו שהנוגע בכתבי הקודש מטמא את הידים לתרומה אינה מחמת התרומה, אלא מחמת שלא יהא הפסד לספרים כמו שהיו רגילים להניח ספרים אצל התרומה, ולכן גזרו שהספר מטמא את התרומה וגם גזרו שהידיים שנגעו בספר יטמאו את התרומה, וכל זה מחמת זהירות בהפסד ספרים מחמת שהיו רגילים להניח ספרים אצל תרומה. ואם כן בגזירה זו לא שייך כלל לגזור חולין אטו סרך תרומה, כיון שבתרומה עצמה אינה מחמת התרומה אלא מחמת זהירות בהפסד הספרים, וחולין אטו סרך ספרים לא תקנו כלל.

ובדעת תורה סי' קמ"ז סעיף א' מביא בשם שו"ת פנים מאירות ח"א סי' ע"ו שכתב ג"כ שאין צריך ליטול ידיו בנוגע בכתבי הקודש באמצע הסעודה. וכתב דחכם אחד כתב להוכיח כן ממה שכתב בשו"ע סי' קס"ד סעיף א' דנטול אדם את ידיו בשחרית ומתנה עליהם על כל היום, ואין צריך ליטול ידיו לסעודה, והרי אחר נטילת ידים שחרית עדיין צריך ליגע בתפלין, ומוכח דכתבי הקודש אינם מטמאין את הידים לגבי נטילת ידים לחולין. אלא שכתב דיש לדחות דמייירי שנייה תפילין ע"י מטפחת ובתי ידים.

ובביאור הלכה סי' קס"ד (ד"ה לחזור) מביא דברי החיי אדם והוא חולק עליו ג"כ כסברא זו, ובסו"ד מביא דברי הנחל אשכול, והוא מסיים דמכל מקום אפשר דלכתחלה נכון לזוהר שלא ליגע באמצע סעודה בכתבי הקודש.

בפולגתת הפוסקים, אלא שכן הוא מעיקר דינא דגמרא, דרבי פרך בעצמו אומר כן שבספר תורה אין מועיל נטילת ידים ובכתבי הקודש מועיל נטילת ידים.

אמנם אילולי דבריו היה נראה שהמשמעות בדברי הרמ"א שמכריע הכרעה זו היא בדרך פשרה למעשה להכריע בפולגתת הפוסקים, דכיון שבעיקר דין נגיעה בשאר כתבי הקודש אינו ברור אם יש בו איסור או לא, וגם בעיקר דין נגיעה הרי יש סוברים דמועיל לזה נטילה לפני נגיעה, לכן בכתבי הקודש שיש בהם שני צירופים אלו יש להתיר, אבל בספר תורה שודאי אסור בנגיעה, אין להתיר גם ע"י נטילת ידים, כיון שיש פוסקים שסוברים שאין מועיל נטילת ידים ליגע בו ערום.

[ג] ובמהרי"ט שם מדייק כן בלשון הרמב"ם בפ"י מהלכות ספר תורה הלכה ו' שכתב דלא יאחזו ס"ת 'כשהוא' ערום, דלכאורה מלת 'כשהוא' הוא מיותר, וכתב דהכוונה בזה הוא דכשהספר הוא ערום אז לא יגע אפילו בעמודים, אבל כשהוא מכוסה במטפחת אז מותר ליגע בעמודים. והטעם דכשהוא ערום אסור ליגע אפילו בעמודים הוא מחשש שמא יגע בהספר תורה עצמה. וכתב דהרמב"ם הוציא כן מלשון הגמ' דאי' האוחז בספר תורה ערום, ולא כתוב הנוגע בס"ת ערום, דמוכח מזה דכשהס"ת ערום לא יאחז בו כלל ואפילו בעמודים.

ובפרי מגדים שם מ"ז סק"א מביא דברי המהרי"ט, וכתב דלפי זה אין להוכיח מדברי רש"י במגילה שם הנ"ל דהאיסור נגיעה הוא דוקא ביריעות ולא בעמודים, שהרי רש"י מפרש רק הכוונה מהו ספר תורה ערום דהיינו שהוא ערום בלא המטפחת סביב היריעות, אמנם עדיין יש לומר דכשהוא ערום אסור לאחוז בו אפילו בעמודים בלא מטפחת.

הכרעה לגבי עמודי הספר בין ספר תורה ובין כתבי הקודש

- פרי מגדים -

[ד] ובפרי מגדים שם מצדד להכריע לגבי עמודי הספר שיש בזה הבדל בין ספר תורה לשאר כתבי הקודש, דהנה מדברי התוס' בסוגיין (ד"ה האוחז) מתבאר שהוקשה להם על מה דאמר רבי פרך האוחז ספר תורה ערום וכו', דלמה אמר דין זה דוקא לגבי ספר תורה, הרי דין זה אינו דוקא בספר תורה דהוא הדין בכל כתבי הקודש, דכתנן במתני' דמס' ידים דכל כתבי הקודש מטמאין את הידים.

וכתב בפרי מגדים, דמה שאמר רבי פרך דין זה דוקא בספר תורה הוא לחדש דבר נוסף ממה ששינונו במתני', והוא, שבספר תורה יש בו דין נוסף שאסור לאחוז בו כלל כשהוא ערום, אפילו על ידי שאוחזו בעמודים, וזהו דוקא בספר תורה שקדושה חמורה יותר משאר כתבי הקודש, דמה דתנן במתני' דכל כתבי הקודש מטמאים את הידים היינו דוקא בנוגע ביריעות, אבל בס"ת החמירו יותר שכשהוא ערום אסור לנגוע בו אפילו בעמודים, גזירה שמא יגע ביריעות. והפמ"ג שם מדייק כן גם בדברי רש"י (ד"ה ספר) יעו"ש.

באה שבת. בא להתוודע.

לומדי הדף היומי מנויי להתוודע ממשיכים להתענג על 'גליון נושא יומי', המגיע הישר אל תיבת הדואר או לדואר האלקטרוני, בנוסף ל'שיעור האזנה יומי' במגוון שפות לבחירה בקו הטלפוני של להתוודע.

מה יתן לי "להתוודע" לחיים?

שאלות שינון שבועיים
מבחנים בסגנון אמריקאי לשינון הנלמד למטן יעמדו לימים רבים

שורת' מיוחד
שאל את הרב מנויי המערכת נהנים משורת' פורה ובהיר עם רבני המערכת

שיעור יומי מוקלט ומתעד
שיעור עיוני בנושא מרכזי ב-25/10 דק' לבחירה ע"י מג"ש מפורסמים במגוון שפות

שיעור יומי בדיוור ישרי
שיעור בן 4 עמודים בנושא עיוני על הדף בעריכה בהירה

למנויים: 718.298.2416

אר"י : 02-990-4001 אירופה: 442035193544 ארה"ב: 7182982416

Lehisvada.com

סָגַרְ? אצלכם פתוח!
מנוי ללהתוודע ממשיכים את לימוד הדף
בעיון נפלא ובתענוג עצום.

